

*Хабло Оксана Юрївна,
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ТИМЧАСОВИЙ ДОСТУП ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ В СИСТЕМІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ

Тимчасовий доступ до речей і документів як захід забезпечення кримінального провадження має багато спільних ознак з такими способами збирання доказів як витребування та отримання речей і документів, проведення окремих слідчих (розшукових) дій (обшук) чи негласних слідчих (розшукових) дій (зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж).

Так, відповідно до положень ч. 1 ст. 159 Кримінального процесуального кодексу (далі - КПК) України тимчасовий доступ до речей і документів полягає у тому, що сторони кримінального провадження можуть: ознайомитися з певними речами та документами, які мають значення для встановлення обставин у кримінальному провадженні, виготовити їх копії чи здійснити виїмку цих речей та документів.

А тому, тимчасовий доступ до речей і документів, що здійснюється шляхом їх вилучення, має певну схожість із витребування речей і документів (частини 2, 3 ст. 93 КПК України). Спільним для цих процесуальних дій є те, що вони спрямовані на отримання речей і документів з тим, щоб ознайомитися з ними, вивчити їх чи дослідити з метою встановлення обставин кримінального правопорушення.

При вирішенні питання, коли слід застосовувати процедуру тимчасового доступу, а коли витребування, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ пропонує виходити з врахування того,

добровільно чи примусово буде здійснюватися ця процесуальна дія. Зокрема, в пункті 18 Листа від 5 квітня 2012 року вказано, що тимчасовий доступ до речей і документів слід застосовувати, якщо особа, у володінні якої знаходяться речі або документи, не бажає добровільно передати їх стороні кримінального провадження або є підстави вважати, що вона не здійснить таку передачу добровільно після отримання відповідного запиту чи намагатиметься змінити або знищити відповідні речі або документ [1]. А тому, в тих випадках, коли сторона кримінального провадження може витребувати та отримати речі або документи за умови їх добровільного надання володільцем, немає необхідності застосовувати процедуру тимчасового доступу.

Тимчасовий доступ до речей чи документів також конкурує з обшуком. Адже мета цих процесуальних дій ідентична - отримання фактичних даних, що містяться на речах чи в документах, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення. Це підтверджується і положенням ч. 1 ст. 166 КПК України, де вказано, що у разі невиконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя, суд має право прийняти рішення про дозвіл на проведення обшуку з метою відшукування та вилучення зазначених речей і документів. Тобто, обшук фактично виступає примусовою формою здійснення тимчасового доступу до речей та документів.

Відмінність між цими процесуальними діями слід вбачати в тому, що тимчасовий доступ проводиться в тих випадках, коли є точні дані про місцезнаходження речей чи документів, а обшук - достатні підстави вважати, що речі чи документи можуть знаходитися в певному приміщенні. Окрім цього, з клопотанням про обшук до слідчого судді має право звернутися лише сторона обвинувачення, а з клопотанням про тимчасовий доступ - також і сторона захисту.

Судово-слідча практика досить часто припускається помилки під час відмежування тимчасового доступу до речей і документів від негласних слідчих (розшукових) дій, передбачені статтями 263 та 268 КПК України. Зокрема, слідчі звертаються до слідчого судді з клопотанням про доступ до документів щодо з'єднання абонентів за допомогою телефону, але фактично просять дозволу для проведення негласних слідчих (розшукових) дій. З цього приводу є досить чітка позиція Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, який в пункті 17 вищезгаданого Листа визначив, що тимчасовий доступ надається до документів, які містять інформацію про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалість, зміст (вихідні чи вхідні з'єднання, SMS, MMS тощо), маршрути передавання тощо і не дають можливості втрутитися у приватне спілкування, тобто отримати доступ до змісту інформації, що передається. А зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України) є різновидом втручання у приватне спілкування, оскільки здійснюється доступ до змісту повідомлень будь-якого виду та інформації, що передається особою під час зв'язку. Окрім цього, у статтях 159, 162 КПК України передбачено отримання слідчим (прокурором) інформації про зв'язок, що відбувся в минулому (постфактум), у тому числі про місцезнаходження радіоелектронного засобу у певний день та час. На відміну від цього, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України) передбачає локалізацію (моніторинг) місцезнаходження радіоелектронного засобу в режимі реального часу (дає змогу отримати інформацію про те, де перебуває

відповідний засіб на момент спостереження за ним, визначити маршрут його перебування) [1].

Отже, тимчасовий доступ до речей і документів має спільні ознаки з такими процесуальними діями як витребування та отримання речей і документів, проведення обшуку, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж. Втім, ці процесуальні дії відрізняються підставами проведення та процесуальною формою їх здійснення.

Список використаних джерел:

1. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження [Електронний ресурс] : Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05 квітня 2013 р. № 223-558/0/4-13. - Режим доступу:

http://sc.gov.ua/ua/2013_rik.html